YOSHLAR TARBIYASIDA IJTIMOIY MUHITNING ROLI

Namangan dvlat pedagogika instituti Hamidova Dildora Bobirjon qizi
Pedagogika fakulteti Pedagogika yo'nalishi PED-AU-26- guruh talabasi Ilmiy rahbar: Azamat Siddiqov
Email:Abdurauf105Focus@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada yoshlar tarbiyasida ijtimoiy muhitning o'rni va ahamiyati yoritilgan. Ijtimoiy muhitning tarkibiy qismlari, uning yoshlar ongiga, xulq-atvoriga va dunyoqarashiga ta'siri tahlil qilingan. Shuningdek, sog'lom ijtimoiy muhitni shakllantirishning zaruriyati va uning yosh avlod kamolotidagi o'rni asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy muhit, yoshlar tarbiyasi, oila, maktab, jamiyat, tarbiya, ijtimoiylashuv, ma'naviyat, xulq-atvor.

Аннотация. В данной статье освещается роль и значение социальной среды в воспитании молодежи. Анализируются компоненты социальной среды, ее влияние на сознание, поведение и мировоззрение молодежи. Также обосновывается необходимость формирования здоровой социальной среды и ее роль в созревании молодого поколения.

Ключевые слова: социальная среда, воспитание молодежи, семья, школа, общество, воспитание, социализация, духовность, поведение.

Annotation. This article highlights the role and importance of the social environment in the upbringing of youth. The components of the social environment, its impact on the consciousness, behavior and worldview of youth are analyzed. The necessity of forming a healthy social environment and its role in the maturation of the younger generation are also substantiated.

Keywords: social environment, youth upbringing, family, school, society, upbringing, socialization, spirituality, behavior.

Kirish

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari tez rivojlanayotgan davrda yosh avlodni har tomonlama barkamol qilib tarbiyalash jamiyat oldida turgan eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Yoshlarning ma’naviy-axloqiy, ijtimoiy va intellektual jihatdan yetuk bo‘lib shakllanishi ko‘p jihatdan ularni o‘rab turgan ijtimoiy muhitga bog‘liqdir. Chunki inson shaxs sifatida aynan jamiyat ichida, turli ijtimoiy munosabatlar ta’sirida shakllanadi va rivojlanadi. Ijtimoiy muhit inson hayotida muhim o‘rin tutib, uning dunyoqarashi, xulq-atvori, qadriyatlari va hayotiy maqsadlariga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, yoshlar uchun bu muhit yanada ahamiyatlidir, chunki ular hali shakllanish jarayonida bo‘lib, tashqi ta’sirlarga nisbatan sezgir hisoblanadi. Oila, maktab, tengdoshlar davrasi, ommaviy axborot vositalari va keng jamoatchilik yoshlarning ijtimoiy muhitini tashkil etuvchi asosiy omillar hisoblanadi1. Yoshlar tarbiyasida ijtimoiy muhitning ijobiy yoki salbiy bo‘lishi ularning kelajakdagi hayot yo‘lini belgilab beradi. Sog‘lom va barqaror ijtimoiy muhit yoshlarni bilim olishga, jamiyatda o‘z o‘rnini topishga va ijobiy fazilatlarni shakllantirishga undaydi. Aksincha, salbiy muhit yoshlarning noto‘g‘ri yo‘lga kirib ketishiga, turli zararli odatlarning paydo bo‘lishiga sabab bo‘lishi mumkin. Shu bois, yoshlar tarbiyasida ijtimoiy muhitning rolini chuqur o‘rganish, uning ijobiy jihatlarini mustahkamlash va salbiy ta’sirlarini kamaytirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolaning maqsadi - yoshlar tarbiyasida ijtimoiy muhitning o‘rni va ahamiyatini yoritish hamda bu jarayonni samarali tashkil etish yo‘llarini tahlil qilishdan iboratdir.

Ijtimoiy muhit insonni o‘rab turgan ijtimoiy munosabatlar, shart-sharoitlar va ta’sir etuvchi omillar majmuasini anglatadi. Bu muhit insonning shakllanishi, rivojlanishi va jamiyatda o‘z o‘rnini topishida muhim ahamiyat kasb etadi. Inson shaxs sifatida aynan ijtimoiy muhit ta’sirida kamol topadi, chunki u doimo boshqa insonlar bilan muloqotda bo‘ladi va turli ijtimoiy jarayonlarda ishtirok etadi. Ijtimoiy muhit keng tushuncha bo‘lib, u bir nechta tarkibiy qismlardan iborat. Eng avvalo, oila

1 Pedagogika nazariyasi va tarixi. Toshkent: “O‘qituvchi” nashriyoti, 2017. – 245 b.

ijtimoiy muhitning asosiy va boshlang‘ich bo‘g‘ini hisoblanadi. Bola ilk bor aynan oilada ijtimoiy tajriba orttiradi, muomala madaniyatini o‘rganadi va hayotiy qadriyatlarni o‘zlashtiradi. Oiladagi muhit, ota-onaning tarbiyaviy yondashuvi va o‘zaro munosabatlari bolaning shaxsiy rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shuningdek, ta’lim muassasalari, xususan maktab ham ijtimoiy muhitning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Maktabda bola nafaqat bilim oladi, balki ijtimoiy hayotga moslashadi, jamoa bilan ishlashni o‘rganadi va o‘z qobiliyatlarini rivojlantiradi. O‘qituvchilar va sinfdoshlar bilan bo‘lgan munosabatlar ham bolaning ijtimoiy tajribasini boyitadi. Tengdoshlar muhiti ham ijtimoiy muhitning ajralmas qismi hisoblanadi. Yoshlar o‘z do‘stlari bilan muloqot jarayonida o‘z xulq-atvorini shakllantiradi, o‘ziga mos qadriyatlar va qiziqishlarni tanlaydi. Ko‘pincha ular tengdoshlariga taqlid qiladi va ular bilan o‘zaro ta’sir orqali ijtimoiy tajriba orttiradi2. Bundan tashqari, ommaviy axborot vositalari, internet va ijtimoiy tarmoqlar ham zamonaviy ijtimoiy muhitning muhim elementlariga aylangan. Ular yoshlarning dunyoqarashiga, axborot olishiga va fikrlash tarziga kuchli ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli ushbu omillardan to‘g‘ri foydalanish muhim ahamiyatga ega. Ijtimoiy muhit inson hayotining ajralmas qismi bo‘lib, uning tarkibiy qismlari o‘zaro bog‘liq holda shaxs rivojlanishiga ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, yoshlar uchun ijtimoiy muhitning sog‘lom va ijobiy bo‘lishi ularning barkamol inson sifatida shakllanishida muhim omil hisoblanadi.

Yoshlarning dunyoqarashi, xulq-atvori va qadriyatlari ko‘p jihatdan ularni o‘rab turgan ijtimoiy muhit ta’sirida shakllanadi. Ijtimoiy muhit yoshlar ongini rivojlantirishda hal qiluvchi omil hisoblanadi, chunki u bolaga nafaqat axloqiy me’yorlar va ijtimoiy qoidalarni o‘rgatadi, balki uning qaror qabul qilish, muloqot qilish va jamiyatdagi o‘rnini aniqlash qobiliyatini ham shakllantiradi. Ijtimoiy muhitning ijobiy ta’siri yoshlarning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi, ularni mas’uliyatli va faol shaxs sifatida rivojlantiradi. Agar yoshlar sog‘lom ijtimoiy

2 Ijtimoiy pedagogika asoslari. Toshkent: O‘zbekiston milliy universiteti nashriyoti, 2018. – 152 b.

muhitda o‘ssa, ular axloqiy qadriyatlarni o‘zlashtiradi, ijtimoiy mas’uliyatni his qiladi va jamiyat hayotida faol ishtirok etishga tayyor bo‘ladi. Shu bilan birga, ular o‘z qobiliyatlarini kashf etib, ijodiy va ijtimoiy jihatdan rivojlanadi. Salbiy ijtimoiy muhit esa yoshlar ongiga aks ta’sir ko‘rsatadi. Ular noto‘g‘ri qadriyatlarni qabul qilishi, zararli odatlar va noto‘g‘ri xulq-atvorni o‘rganishi mumkin. Shu sababli, yoshlarning rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadigan ijtimoiy muhitni yaratish va uni mustahkamlash juda muhimdir. Bundan tashqari, ijtimoiy muhit yoshlarning ruhiy barqarorligini ham shakllantiradi. Ijobiy muhitda o‘sayotgan yoshlar o‘zini himoyalangan va qadrli his qiladi, bu esa ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi. Natijada ular jamiyatdagi muammolarga bardoshli va murosasiz yondashadi, muloqot va ijtimoiy ko‘nikmalarini samarali rivojlantiradi. Yoshlar tarbiyasida ijtimoiy muhitning roli beqiyosdir. U nafaqat bilim va ko‘nikmalarni shakllantiradi, balki yoshlarning ma’naviy, ijtimoiy va ruhiy rivojlanishini ta’minlaydi. Shu sababli ijtimoiy muhitni sog‘lom va ijobiy qilish har bir oila, maktab va jamiyatning ustuvor vazifalaridan biridir3.

Yoshlar tarbiyasida ijtimoiy muhitning eng muhim tarkibiy qismlari - oila, maktab va tengdoshlar muhiti hisoblanadi. Har biri yoshlarning rivojlanishida o‘ziga xos rol o‘ynaydi va bir-birini to‘ldiradi. Oila bola uchun birinchi va eng muhim tarbiya maskani hisoblanadi. Bu yerda bola birinchi marta ijtimoiy munosabatlarni o‘rganadi, axloqiy qadriyatlar va xulq-atvor me’yorlarini singdiradi. Ota-onaning mehr-muhabbati, hurmati va tarbiyaviy yondashuvi bolaning ruhiy barqarorligi va ijtimoiy ongini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Oiladagi sog‘lom muhit bolaning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi va uning ijobiy xulq-atvorini mustahkamlaydi. Maktab esa yoshlarning bilim olish, ijtimoiylashish va jamiyat qoidalarini o‘zlashtirish jarayonida muhim rol o‘ynaydi. Bu yerda o‘qituvchilar nafaqat ta’lim beruvchi, balki tarbiyachi sifatida ham faoliyat yuritadi. Maktab muhiti orqali bola jamoadagi o‘z o‘rnini anglaydi, mehnat, intizom va mas’uliyat kabi

3 Yoshlar tarbiyasi va ijtimoiy muhit. Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2020. – 210 b.

ijtimoiy fazilatlarni o‘rganadi. Shu bilan birga, maktabda bola turli madaniy va sport tadbirlari orqali ijtimoiy tajriba orttiradi. Tengdoshlar muhiti ham yoshlar tarbiyasida katta ahamiyatga ega. Yoshlar o‘z do‘stlari bilan muloqot qilish orqali ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantiradi, o‘z xulq-atvorini shakllantiradi va ijtimoiy tajriba orttiradi. Tengdoshlar ta’siri ijobiy bo‘lsa, u yoshlarni faol, ijtimoiy mas’uliyatli va samarali faoliyatga undaydi; aksincha, salbiy ta’sirlar noto‘g‘ri qadriyatlar va zararli odatlarning shakllanishiga olib kelishi mumkin. Oila, maktab va tengdoshlar muhiti yoshlar tarbiyasining uch tayanchi hisoblanadi4. Ularning uyg‘un faoliyati va ijobiy ta’siri yoshlarning barkamol shaxs sifatida shakllanishini ta’minlaydi, ularni jamiyatga foydali va mas’uliyatli a’zolar sifatida voyaga yetkazadi.

Yoshlar tarbiyasida ijtimoiy muhitning o‘rni beqiyosdir. U yoshlarning dunyoqarashi, axloqiy qadriyatlari, xulq-atvori va ijtimoiy ko‘nikmalarini shakllantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Sog‘lom ijtimoiy muhit yoshlarni bilim olishga, ijodiy faoliyatga, ijtimoiy mas’uliyatni anglashga va jamiyat hayotida faol ishtirok etishga undaydi. Oila, maktab va tengdoshlar muhiti yoshlar tarbiyasining asosiy tayanchlari hisoblanadi. Oilada ota-onaning mehr-muhabbati va tarbiyaviy yondashuvi, maktabda o‘qituvchilar va ta’lim jarayoni, tengdoshlar bilan muloqot esa yoshlarning shaxs sifatida shakllanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu uchlikning uyg‘un faoliyati orqali bola barkamol, mas’uliyatli va jamiyatga foydali shaxs sifatida voyaga yetadi. Shuningdek, ijtimoiy muhitning salbiy ta’sirlarini kamaytirish va ijobiy tomonlarini mustahkamlash har bir oila, maktab va jamoatchilikning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Sog‘lom ijtimoiy muhit yaratish yoshlarning ma’naviy, intellektual va ijtimoiy rivojlanishini ta’minlab, butun jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiladi. yoshlar tarbiyasida ijtimoiy muhitni ijobiy va sog‘lom qilish nafaqat bolaning, balki butun jamiyatning kelajagini belgilovchi muhim omildir.

Foydalanilgan adabiyotlar

4 Ta’lim va tarbiya jarayonida ijtimoiy omillar. Toshkent, 2021. – 35–40 sahifalar.

1. O‘zbekiston Respublikasi. “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonun. - 2016. - 1–10-b.
2. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development. - Harvard University Press, 1979. - 3–15-b.
3. Vygotsky L. S. Mind in Society. - Harvard University Press, 1978. - 79–91-b.
4. Suxomlinskiy V. A. Bolalarga jonim fido. - Toshkent: O‘qituvchi. - 25–40-b.
5. UNICEF. Adolescent Kit for Expression and Innovation. - UNICEF, 2016. - 10–20-b.